

Zluse

Tolder i København, tolder i Kroatien og
”korrekte” regnskaber og Ålborg Toldkammer

Zise - Told- og Skattehistorisk Tidsskrift er medlemsblad for Told- og Skattehistorisk Selskab, stiftet den 24. oktober 1977.

Bestyrelsens medlemmer er told- og skattedirektør Ole Kjær, København (formand), mag. art. Henrik Fode, Århus (næstformand), dr. phil. Ole Degn, Viborg (redaktør af dette nummer), fuldmægtig Gunnar Jakobsen, København (sekretær), specialkonsulent Kirsten Lekdorf, København (kasserer), fhv. regionschef Palle Castbak, Kalundborg, kontorchef Henrik Ludolph, København, Rikke Madsen, København, kontorchef Hans Jørgen Mortensen og museumsinspektør Tora Ribers (redaktør), Told•Skat Museet, København.

Medlemskab af Told- og Skattehistorisk Selskab tegnes ved henvendelse til Told- og Skattehistorisk Selskab, Østbanegade 123, 2100 København Ø eller på www.zise.dk. Kontingentet andrager 60 kr. om året for enkeltmedlemmer, 500 kr. for institutioner og firmaer. Biblioteker kan tegne abonnement for 60 kr. Zise udkommer tre gange årligt, og hvert hæfte indeholder ca. 40 sider.

Bidrag til Zise bedes sendt til sekretæren, fuldmægtig Gunnar Jakobsen, Told- og Skattehistorisk Selskab, Østbanegade 123, 2100 København Ø.

www.zise.dk

ISSN 001 05-8355
Tryk: Dantryk Hurup A/S

Vestibulen i det tidligere Ålborg Toldkammer. Foto Ole Degn 2009.

Tolder i København, tolder i Kroatien og »korrekte« regnskaber og Ålborg Toldkammer

Frode Bang er i sine erindringer nået frem til året 1972, hvor han blev flyttet til Distriktstoldkammer 2, virksomhedsregistreringen. Han begyndte i Tilgangssektionen og fik at vide, at på dette kontor sagde man "du" til hinanden, hvilket på den tid ikke blev anvendt mange andre steder. Vi får en skildring af det komplicerede arbejde med anmeldelserne, kontrol af aktivitetsforhold, bilag, ejerforhold osv., herunder også de såkaldte "skuffeselskaber", en selskabsform, der dukkede op i denne periode, oprettet for at opnå bestemte økonomiske fordele, men kun eksisterende på papiret, ikke i praksis. Nyt var det også, at man fik det første A-Z-supermarked, en virksomhed med forhandling af næsten alle slags varer.

Det største, mest komplicerede område var dog registrering af vin- og spiritusvirksomheder. Indimellem fik Frode Bang erfaringer med at arrangere julefrokoster og forårs-, sommer-, høst- og andre fester.

I april 1976 oplevede Frede Bang den helt store omvæltning i EDB-systemet, idet dette - ud over de hidtidige registreringer i henhold til moms- og toldloven - skulle udvides til også at omfatte alle andre afgiftsforhold, herunder de i Adrema-systemet registrerede punktafgifter samt nye tilsvarende afgiftsforhold. Der blev brug for Frode Bangs erfaringer på

området, og han kom til at holde kurser for kolleger i flere afdelinger.

Nu afdøde Bent Andreasens erindringer fortsætter med en dramatisk periode, hvor han var sendt på mission til det tidligere Kroatien, hvor han opholdt sig sommeren og efteråret 1993. Der var store kontrolopgaver i forholdet til dokumenter, der var forfalsket med henblik på at bryde embargoen mod Serbien og den serbisk dominerede del af Bosnien. Det største problem var dog, at tolderne som udsendt af EU skulle være upartiske. De blev præget af omgivelserne og kunne miste den objektive dømmekraft, når de stod i situationer over for indbyggerne. For Bent Andreasen blev en særlig oplevelse, at han en dag med en dansk kollega sad på en restaurant og oplevede, at den legendariske, karismatiske præsident Franjo Tudman slog sig ned ved bordet ved siden af deres, omgivet af mindst otte sikkerhedsfolk.

Efter hjemkomsten til en mere stille verden ved Told- og Skatteregion Frederikshavn fik Bent Andreasen opgaver med flere bedragerisager, hvor han til sin store forundring oplevede, at forretningsindehavere ikke havde sørget for at få fjernet de "korrekte" regnskaber, der var blevet ført ved siden af dem, der havde til formål at bedrage statskassen, så den gik glip af store moms-, afgifts- og skattebeløb.

Told og Skat havde det held at få adskillige anonyme henvendelser vedrørende mistænkelige forhold, som derefter blev efterforsket. Udeholdte salgsindtægter kunne her afsløres gennem udarbejdelse af sammenlignende analyser omfattende en halv snes tilsvarende virksomheder, hvor en række nøgletal kunne sammenholdes med materiale fra den undersøgte virksomhed, som derefter kunne ransages og de virkelige forhold afdækkes. Bedragerier af lignende art sås i en sag, hvor et firma ved import af tekstilvarer fra Fjernøsten arbejdede med to slags fakturaer, en beregnet til brug i forretningsforholdet og en med lavere tal til brug for Told og Skat.

Ole Degn forsætter sin påbegyndte serie med Hack Kampmanns toldbygninger med Ålborg Toldkammer, bygget i årene 1899-1902.

Ligesom tilfældet var i Århus, dukkede også her en tidligere byggesag op, idet bygningsinspektør J.Th. Walther i begyndelsen af 1880'erne havde arbejdet med et projekt, der resulterede i en række tegninger, men ikke førte til noget.

Hack Kampmann tog senere over og var ligeså så præcis med gennemførelsen af arbejdet inden for den bevilgede ramme, som han havde været i Århus. Alligevel skulle han opleve en mærkelig mistænksomhed fra Generaldirektorets side.

Tolder i København, Ålborg, København - og Hvidovre (10)

af Frode Bang

Distriktstoldkammer 2

(VIRK-reg)

Snorresgade 15. december

1972 – 31. maj 1976

Hvorfor jeg skulle skifte på dette tidspunkt, fandt jeg aldrig ud af, men vice-toldinspektør K.R. Bøg, der var næstkommanderende i registeret, betroede mig, at det var ham, der havde fået mig i VIRK-reg, inden man i dette toldkammer nåede at placere mig i bevillingskon-

trollen. Ved en senere lejlighed kunne jeg berolige Bøg med, at jeg var ham taknemmelig for, at han havde fået mig anbragt i VIRK-reg.

Jeg blev i denne afdeling budt velkommen af afdelingslederen, toldinspektør A.H.B. Nersting, en lille rank mand med lidt finere manerer og af den gamle skole med sit "De, Dem og Deres". Det generede mig nu ikke, at der var en vis anstand fra ledelsens side. Tonen inden for toldvæsenet var på dette tidspunkt

Toldinspektør K. R. Bøg ved skrivebordet. Foto 1979 i Told • Skat Museet.

for øvrigt ved at vende imellem personalekategorierne, og dette var vel egentlig ganske godt.

Jeg blev så ledsaget af Nersting til vice-toldinspektør Bøgs kontor i den modsatte ende af det kæmpestore ekspeditions-lokale med utallige rækker reoler med flere hundrede ringbind med indsatte registreringsanmeldelser. Jeg kendte kun Bøg fra hans gennemgang af VIRK-registrering for os nye ved ankomsten i kontrollen og så fra en kort samtale nogle dage forinden mit fremmøde.

De gav mig nu begge nogle få oplysninger om afdelingen og dens opdeling i de forskellige arbejdsområder med kontorer vedrørende *tilgang* af nye registreringer, *afmeldelse* fra registrering og *ændringer* i de registrerede forhold. Disse kontorer dækkede både moms-, import- og punktafgiftsregistreringsforhold, hvoraf det kun var momsen og import, der på dette tidspunkt blev indrapporteret til EDB-registeret ved anvendelse af en såkaldt Farringtonmaskine, hvis skrift kunne aflæses optisk ad maskinel vej i Datacentralen.

På denne tid blev punktafgiftsanmeldelser og opkrævning af disse afgifter styret gennem et manuelt system efter Adremamaskinprægede metalplader.

Adrema-arbejdet blev foretaget af assistent Thomas Bahnsen, der havde udstyret maskinen med et sindrigt apparatur til automatisk fremføring af punktafgiftsangivelser og indbetalingskort, når disse skulle forsynes med navn og adresse fra prægepladerne inden udsendelse til virksomhederne. Helt Storm P-agtigt. Det er tidligere af vicedirektør Bøg beskrevet i *Dansk Toldtidende* for mange år siden under "Vor mand i Adrema".

Af sagsbehandlere var der ved min

ankomst kun toldkontrollør Svend Pettersson, idet toldkontrollør B.C. Pedersen, der vist nok da nyligt var blevet udnævnt til vicedirektør ved et andet toldkammer i Snorresgade, ikke var blevet erstattet.

Under mødet på Bøgs kontor bemærkede jeg, at der lige uden for kontoret sad et par kvikke damer og arbejdede. Efterfølgende blev jeg præsenteret for kontorassistenten Lisbeth Pihl Andersen og Tove Glinvad Jensen, der faktisk senere viste sig at være de bærende kræfter i ændringssektionen. Fra denne sektion husker jeg også de muntre kontorlærlinge Marianne Christensen og Lene Hjulmand. Lidt senere kom også toldassistent Inge Zimmermann og assistent Lis Hoe Svendsen til sektionen, hvor de blev placeret ved ekspeditionsskranken.

I sektionen for afmeldelse hilste jeg på alle damerne, som jeg husker var assistenterne Olga Duch, Margit Enger, Birgitte Nöstler, K. Spajic og Sonja Poulsen (Pouline) samt kontorlærlingen Vivian Jelbo (senere Daniel). Alle flittige og dygtige damer.

Vi smuttede også lige ind og hilste på Aase Arngren, Ruth Møller og Hanne Skytte, som alle var beskæftiget med arbejdet ved Farringtonmaskinen og med kontrollæsning af materialet til og fra Datacentralen.

De tre varetog med stor ekspertise dette særdeles vigtige arbejde, og de vågede med falkeøjne over bunkerne fra de forskellige kørsler, når vi andre skulle kigge i en af bunkerne.

Efter at have hilst på toldkontrollør Svend Pettersson fik jeg anvist plads i Tilgangssektionen, som blev ledet af overtoldassistent Ruth Tange, der senere blev afløst af toldassistent Birgitte Klint

*Distriktstoldkammer 2,
Snorresgade.*

Foto 1979 i Told•Skat Museet.

Jensen. Som medarbejdere i denne sektion fandtes kontorassistenterne Winnie Jensen, Margit Hillman og Susanne Jensen (senere Olsen). Der var også en enkelt kontorlærling, nemlig Nina Dehlendorff. Hun modtog for resten en enkelt gang et brev fra et firma, som kaldte hende Frøken Dælendorff, hvilket hun forståeligt nok ikke var særlig glad for. Udover de nævnte fik vi også af og til toldelever til uddannelse på skift i hele

afdelingen, og de var hen ad vejen til stor hjælp for os.

Det første, Tange sagde til mig, var, at man i dette kontor sagde "du" til hinanden. Det var ellers ikke noget, der blev anvendt mange andre steder på dette tidspunkt, men vi var som omtalt netop i en brydningstid, hvor dette blev mere og mere aktuelt.

De første dage var vel nok noget hektiske for mig, men heldigvis havde jeg

*BM-skrivemaskine, en såkaldt
Farrington-maskine, med et
kuglehoved med en skrift, der
er optisk læsbar. Maskinen
blev anskaffet i 1967.*

Foto 2009 i Told•Skat Museet.

alle disse dygtige piger ved siden af mig, som jeg bare kunne stille spørgsmål til i de værste tilfælde. Der gik nu ikke nogen skår af mig ved at spørge mig for, selv om disse piger måske havde ventet af mig, at jeg bare kunne det hele.

For mig, som den ukuelige perfektionist, var det meget vigtigt at komme hurtigt ind i de nye arbejdsområder og derved opnå den ønskede ekspertise, som gerne skulle være til fælles bedste for hele afdelingen. Ellers var der jo også Pettersson og - i de helt specifikke tilfælde - endvidere publikumsvejledningen. Vi skulle jo, inden registrering kunne foretages, være sikre på, at det aktuelle forhold var omfattet af afgiftspligten. Det var faktisk kontrollen, der i særlige tilfælde skulle fastslå dette, men vi tog næsten altid selv stilling dertil.

Selvfølge skulde der udover aktivitetsforholdet foretages en nøje gennemgang af hver enkelt registreringsanmeldelse - først og fremmest vedrørende virksomhedens oplyste ejerforhold og navn, for ud fra dette at vurdere, om anmeldelsen var forsynet med en kompetent underskrift. Endvidere også om virksomheden var registreret i forvejen - måske på en anden adresse. Hvis dette var tilfældet, kunne man på en speciel måde lave henvisning til et sådant forhold, men på dette tidspunkt var der ikke den helt udbyggede måde at gøre dette på i EDB-systemet. Det kom først i 1976 - men mere herom senere.

Der skal ikke her gøres nærmere rede for, hvilke bilag der kunne kræves medsendt anmeldelserne eller for de øvrige generelle formelle krav, hvilket jeg heller ikke tror, læserne vil være interesseret i. Det skal her lige bemærkes, at det var i den periode, vi fik en del registrerings-

anmeldelser med ejerforhold i selskabsform med et eller andet tal som navn (f.eks. ApS nr. xxxx). Det var de såkaldte "skuffeselskaber", som nok var registreret i Aktieselskabsregisteret, men som egentlig var "hvilende" selskaber. Fordele derved skal ikke nævnes her.

Anmeldelserne skulde selvfølgelig også være forsynet med andre nødvendige oplysninger, såsom adresse (regnskabs- og lageradresse) og telefonnummer. Virksomhedens kommune- og branchenummer fandt vi selv ud af. Selve registreringsforholdet skulde oprettes med regnskabsadressen som adresse i EDB-systemet.

Som grundlag for indrapportering af disse oplysninger til EDB-systemet skulde der udfyldes et fortrykt, stærkt rubriceret registreringsbilag. Oplysningerne blev på dette bilag påført i redigeret stand med de nødvendige specielle kodetegn i navn og adresse. Heller ikke dette skal omtales mere specifikt her.

Det siger sig selv, at disse oplysninger skulde være fuldstændig korrekte, og at arbejdet blev udført med den største omhu. Man må huske, at disse oplysninger skulde kunne anvendes overalt i toldvæsenet - og ikke mindst af virksomhedskontrollen og restanceafdelingen, for hvem eksempelvis det rette ejerforhold var af den yderste vigtighed. Det skal her lige bemærkes, at jeg straks af pigerne fik at vide, at man i afdelingen følte sig noget uglese, idet nogle af de "dygtige" folk fra de nævnte områder ofte havde udtalt, at dette redigeringsarbejde kunne udføres af aber, idet der jo kun var tale om at "sætte kryds og bolle".

Siden det øjeblik kæmpede jeg en hård kamp for at forsvare dette nødvendige og vigtige arbejde samt det personale, som

udførte hele registreringsarbejdet. Alle ansatte kunne jo ikke være beskæftiget med "direkte at skaffe penge i statskassen". Hvorfor tænkte man ikke i stedet på, at hele toldvæsenets arbejde var (og er) afhængig af et bredt samarbejde på alle arbejdsområder og imellem alle personalekategorier.

I løbet af den første måned fik jeg tildelt mere og mere komplicerede registreringer. Den mest interessante var vel nok A-Z-supermarked i Ishøj, som blev opstartet fra en regnskabsadresse i Glostrup. Det var hos os det første supermarked af denne art, så man kunne dårligt forestille sig, hvor meget dette forhold ville komme til at omfatte. Virksomheden oplyste, at man ville forhandle næsten alle slags varer, og at der var tvivl om, hvor mange forhold registreringen egentlig skulle omfatte – herunder også eventuelt punktafgiftsforhold.

Det hele blev drøftet indgående med virksomheden telefonisk, men da der fra firmaets side blev fremsat ønske om en skriftlig redegørelse, udfærdigede jeg en sådan uden nogen egentlig sagsbehandling. Det lykkedes så lidt senere at oprette det tilstrækkelige forhold.

Efter at vicetoldinspektør Bøg havde givet mig et par opgaver vedrørende punktafgifter, og han havde konstateret det oprettede registreringsforhold vedrørende A-Z, spurgte han mig, om jeg kunne tænke mig at blive sagsbehandler i afdelingen og flytte ind på B.C. Pedersens tidligere kontor fra den 1. marts 1973. Jeg følte mig selvfølgelig bæret over dette, men måtte lige vende tilbuddet et par gange i hovedet, inden jeg accepterede det. Jeg havde jo ikke før været beskæftiget med et sådant arbejde, men jeg havde da min teoretiske bag-

grund fra toldassistentkursus, som jeg havde fået meget ud af.

Afdelingens sagsområde var delt mellem toldinspektør Nersting og vicetoldinspektør Bøg, hvor sidstnævnte havde hele punktafgiftsområdet under sig. Det var på dette område, jeg hovedsagelig skulle arbejde, men jeg skulle også i en vis udstrækning være sagsbehandler for Nersting vedrørende loppemarkeder, afgiftsfritagelse for indsamlinger til humanitære formål samt frivillig registrering af fast ejendom, bortforpagtning af forskellige erhvervsvirksomheder (dog mest restaurationer og hoteller) og registrering af udenlandske virksomheder ved herboende repræsentanter. På disse sagsområder kunne jeg så aflaste toldkontrollør Svend Petterson, der også arbejdede med andre forekommende sager, og som havde stor ekspertise som sagsbehandler - og det var godt for mig. Vi fik os ofte en lille snak om visse sager. Det var nu hyggeligt, og så var det dejligt at have fået sit eget kontor, hvor man kunne sidde i ro og koncentrere sig om opgaverne.

På denne måde blev jeg heldigvis sagsbehandler for to vidt forskellige personer: Nersting med en noget mere stilfuld (og meget korrekt) udtryksform fra et tidligere arbejde på et højere niveau i departementet, hvor hvert ord og ordstilling var nøje overvejet - og Bøg med en mere direkte form.

En ting for mig var meget vigtig, nemlig at sætte mig ind i disse forskelligheder for derved at finde den rigtige balance uden at få et koncept retur i "overrettet" stand. Det lyder sikkert banalt, men man bør vel som sagsbehandler præstere en sagsfremstilling, der er i overensstemmelse med den aktuelle overreferents

ønske for derved at højne muligheden for et bedre samarbejde, selv om der i bund og grund skal arbejdes inden for lovgivningens fastlagte råderum. Om et for eller imod bureaukratiske traditioner gælder, at det vil være interessant for enhver at læse tidligere distriktstoldchef K. Wieth-Knudsens indlæg i Zise, 1995, 1, side 33, og tænke over, om der sker flere fejl i forbindelse med sagsbehandlinger nu end før i tiden!

I denne tid fik jeg min faglige viden udvidet ved et godt samarbejde i afdelingen og med aktuelle kolleger i andre toldkamre i Snorresgade, og jeg lærte meget vedrørende sagsbehandling og fandt i den henseende også mit eget ståsted. Denne rutine kom på et meget senere tidspunkt mig til så megen nytte, at jeg med glæde flere gange har tænkt tilbage på de nævnte personer og deres samtid.

Af større sagsbehandlingsopgaver på punktafgiftsområdet var f. eks. fællesregistreringer af chokolade- og sukkervarevirksomheder, hvorved der også blev foretaget fælles registrering i henhold til momsloven. På denne måde hæftede de implicerede virksomheder solidarisk for de skyldige afgifter. Her var det også helt indlysende, at der skulle granskes nærmere i ejer- og tegningsforholdene.

Det største, mest komplicerede og meget interessante område var registrering af vin- og spiritusvirksomheder. Når pigerne havde klaret moms- og importørregistreringen og det formelle vedrørende vin- og eventuelt spiritus-anmeldelserne (tegningsregler mm.), fik jeg punktafgiftsanmeldelserne til videre sagsbehandling, idet kontrollen skulle godkende virksomhedens lokaler og for spiritusregistreringer endvidere

gennemgå en del af virksomhedens årsregnskaber af hensyn til det generelle krav om, at der skulle stilles sikkerhed for skyldige spiritusafgifter. Når disse regler var iagttaget og kontrollen havde taget stilling efter bestemmelserne i kontrolloven vedrørende banderoler og etiketter for disse virksomheder, kunne jeg foretage indstilling til Direktoratet for Toldvæsenet.

Her vil jeg indskyde, at jeg havde et særdeles godt og lærerigt samarbejde med kontrolstyringen i DT 9, som i perioden blev ledet af toldinspektør Erik Sørensen, derefter af vicetoldinspektør Kaj V. Jørgensen (senere Wandahl) og sidst af vicetoldinspektør K. E. Hove Andersen. De var altid flinke og omgængelige.

Når direktoratets godkendelse var modtaget, kunne registreringsforholdet oprettes, og sagen blev så afsluttet med en skrivelse vedlagt det udstedte legitimationskort, grønt eller hvidt, alt efter tilladelsens omfang. De nærmere omstændigheder fører det alt for vidt at beskrive her, selv om det kunne være meget interessant - også at have omtalt de meget komplicerede regler og skrivelser vedrørende de såkaldte ”bifirmatilladelser”.

Jeg vil dog i denne forbindelse kort omtale, at et moder- og datterselskab på visse - og skrappe - betingelser kunne opnå tilladelse til at banderolere og etikettere parvis med hinandens banderoler og etiketter. De kunne sågar ved at have samtlige selskabsnavne påført legitimationskortet importere i de implicerede selskabsnavne. Det samme var endvidere gældende for en virksomhed, der foruden eget navn også handlede under andet registreret navn eller andre navne. Altså et rigtigt bifirmanavn.

Skriftlige indstillinger til direktoratet og svar tilbage kunne i visse tilfælde hver udmærket godt fylde op til tre-fire sider i A4-format. Da der i det københavnske område befandt sig mange store vinfirmaer, var jeg ofte beskæftiget med sagsbehandling på dette område med mange variationer. Det var spændende, og så var der den fordel, at Bøg kendte godt til området, og at der i direktoratet på dette tidspunkt sad rigtig flinke kolleger, nemlig toldkontrollørerne Børge Havris Nielsen og Verner Munkholm, som jeg lærte meget af - og måske også en enkelt gang de af mig. Jeg havde også enkelte samtaler med den unge toldassistent Gunnar Jakobsen fra samme kontor i direktoratet.

Det skal bemærkes, at registreringer i visse tilfælde kunne inddrages, ligesom der kunne ske afkortning af afgiftsperiode og betalingstidspunkt. Sådanne sanktioner blev foretaget af restance-sektionen. VIRK-reg skulle i tilfælde af ændring af periode og betalingstidspunkt udfærdige afgiftsangivelser og indbetalingskort med manuelt påførte perioder og betalingstidspunkter. Heldigvis var der kun tale om et par tilfælde, da det medførte et større arbejde for os.

Ud over det allerede nævnte blev jeg også af Bøg anmodet om at foretage rekvisition af det for afdelingen nødvendige materiale, vejledninger og materiel. Dette skulle foretages hvert kvartal, og det var et større arbejde, især vedrørende konvolutter forsynet med toldkammerpåtryk.

En enkelt gang kom jeg i lidt miskredit hos en ung toldassistent i direktoratet, idet jeg i efteråret 1973 havde rekvireret 10 stk. vejledninger vedrørende importafgiften, som jo var ophørt den 31. marts

samme år. Han kom indledningsvis - i et meget ironisk og arrogant tonefald - med en bemærkning om, hvor tåbeligt det var at rekvirere vejledninger vedrørende et ophørt registreringsobjekt, og spurgte til sidst, om jeg slet ikke var klar over dette.

Af denne grund kunne jeg ikke dy mig for at svare ham i samme tonefald, da jeg gjorde ham opmærksom på, at jeg ved denne samtale havde fået den opfattelse, at han på visse områder tilsyneladende havde for lidt kendskab til kollegers arbejde "ude i driften". Jeg spurgte ham derfor, om han slet ikke havde tænkt på, at der kunne være virksomheder, som ikke havde ladet sig registrere ved lovens ikrafttræden den 21. oktober 1971 eller i registreringsperioden, og som nu i forbindelse med det for sene registreringstidspunkt fik brug for oplysninger, der kunne danne grundlag for at beregne den skyldige afgift med de skiftende satser, som havde været gældende i hele perioden. Jeg kunne næsten mærke, at direktoratsmandens facade krakelerede, og så kunne vi tale pænt sammen.

At der i tiden derefter blev en meget bedre og større åbenhed i kommunikationen mellem direktoratet og driften, kan jeg kun omtale positivt. Men det var vel også først efter, at en mere intensiv jobrotation mellem disse tjenestesteder var blevet indført. Det var en meget god disposition, thi så fik hver især større indblik i de andres arbejde, og alle blev ganske givet dygtigere og måske lidt mere tolerante over for hinanden. Selvfølgelig kunne det af og til gå noget ud over den vante ekspertise.

Ved disse rekvisitioner kunne jeg altid i en kneben situation tale mig til rette med den meget flinke og hjælpsomme

overtoldvagtimester Johannes J. Henriksen, der forestod arbejdet på depotet. Ham mindes jeg stadig med stor taknemmelighed.

I december 1973 blev jeg bedt om at arrangere den kommende julefrokost. Det blev en spændende og sjov opgave, og da jeg også var med i min soldaterforenings festudvalg, kunne jeg jo trække lidt på mine erfaringer derfra og samtidigt lave nogle sange. Som Nersting sagde: "Vil man have en sang, kan man gå til hr. Bang, ja, og så laver han sikkert også en ny en anden gang".

Da man tilsyneladende havde været tilfreds med mit arrangement, var jeg derefter fast festarrangør, og det var jeg så resten af min tid i VIRK-reg., men med skiftende hjælpere for på denne måde at skabe lidt ændring fra det ene arrangement til det andet, såsom forårs-, sommer-, høst-, efterårs- og julefester. Der var altid fuld deltagelse, og disse fester var ganske givet med til at styrke det sociale sammenhold. Vi skulle naturligvis hver gang bede om tilladelse hos Nersting, der altid var ivrig deltager, men han stillede altid den betingelse, at jeg var den sidste, der forlod festlokalerne, og gav mig samtidig ansvaret for, at alle levende lys blev slukket, og at de aktuelle døre blev aflåst. Det var en herlig tid med godt samarbejde i hele afdelingen – alle kom faktisk "hinanden ved".

Det, der kunne gribe noget forstyrrende ind i vores daglige harmoni, opstod af og til i de tilfælde, hvor en af afdelingen begået fejl senere blev konstateret af momskontrollen. Det var specielt en meget emsig vicetoldinspektør i DT 11, som kunne skabe kedelige og helt unødvendige situationer. Denne mand havde den vane, at han kun ville tale med en i

vores afdeling af samme grad som ham selv. Jeg kan stadig se denne vicetoldinspektør med "retfærdig harme" i øjnene skride gennem hele det lange ekspeditionskontor med retning mod vicetoldinspektør Bøgs kontor, hvorfra der så straks efter hans ankomst lød højkrøstet tale.

Den pågældende medarbejder, som havde lavet fejlen, blev orienteret af Bøg, men fik ikke nogen kritisk bemærkning, og Bøg rettede hver gang selv det forkerte. Bøg var altid flink at tale med, og jeg fik altid et kvalificeret fagligt svar under vores drøftelser. Han bad mig altid venligt om at tage plads i stolen foran sit skrivebord og indledte gerne med at tænde sig en cigaret. Det var hyggelige stunder; også med ikke-faglig snak, og han var ikke bange for at rose en medarbejder.

En formiddag i januar 1976 fik jeg et mindre chok, idet jeg på en meget ubehagelig måde blev revet ud af mit arbejde af en højkrøstet stemme i kommandotone fra en mandsperson, der stod i døråbningen til mit kontor. Det viste sig at være en nyudnævnt vicetoldinspektør fra en af restancesektionerne i DT 1. Han brølede: "Nu er det kraftedeme med at få fingeren ud af r..... og få fundet en registrering frem til mig; det er jo ikke til at finde noget her!". Jeg studsede over denne tiltalefacon fra en person, som jeg aldrig før havde talt med. Selvfølgelig vil jeg ikke her karakterisere denne person nærmere, og jeg finder det også formålsløst at nævne hans navn.

Efter at have sundet mig lidt rejste jeg mig op og tog ham med ud i det store lokale, hvor vi havde alle registreringsmapperne, og råbte så højt ud i dette kontor, om der var nogen, der kendte

til den omhandlede registrering. Der blev straks svaret fra en af damerne, at hun havde den liggende til en eller anden ændring. Derefter så jeg med en bestemt mine på denne ubehøvede mand og sagde kun: "Sådan klarer vi tingene her uden grove ord!".

At jeg senere hen skulle få mere med denne mand at gøre, kunne jeg heldigvis – eller uheldigvis – ikke vide på dette tidspunkt, men det er givet, at han efterhånden klatrede meget højt op ad rangstigen – tro det, om man vil. Heldigvis var alle i DT 1 ikke af denne kaliber, men der kunne forekomme enkelte i restancesektionen, som vist følte sig mere værd end en menig registreringsmand. Det at være toldfoged steg tilsyneladende nogle lidt til hovedet. De altid flinke og venlige var uden tvivl toldkontrollør Preben Lassen og vicetoldinspektør Egon Magnussen.

Som det fremgår, havde jeg tilstrækkeligt med opgaver. På et tidspunkt havde jeg ud over de daglige ekspeditioner op til 30 sager i ventebunke, men så kunne man jo i den effektive kompensationstid på ca. 30 timer hver måned af og til få ryddet ansvarligt op bunken.

Allerede på dette tidspunkt (og resten af min tid ved toldvæsenet) gjorde jeg mig til regel efter normal arbejdstid at planlægge næste dags arbejde. Så måtte man se, om det planlagte kunne effektueres dagen efter, men der kom da flere gange nye hasteekspeditioner, som greb forstyrrende ind, så det ikke altid lykkedes fuldt ud.

Men dette, at man havde en planlægning, gjorde selvfølgelig sit til, at man havde overblik over sit arbejde og kunne få mere fra hånden og leve op til de vigtige tidsmæssige krav.

Hver måned skulle vi, der var omfat-

tet af kompensationstjenesten, til ledelsen aflevere en liste med redegørelse for månedens overtid. Ledelsen stillede aldrig tvivlende spørgsmål til mig, om mine tal var rigtige. Men det skete en enkelt gang i en af mine utallige perioder med spidsbelastning lige ved slutningen af min tid ved toldvæsenet, hvor vi havde flekstid, og jeg havde fået et par timer til gode. Min kvindelige sektionsleder kritiserede mig i voldsomme vendinger.

Ud over det nævnte var jeg af og til også beskæftiget med skrankeekspeditioner. Her tog Petterson sig altid af de fransktalende kunder; han var en ørn til fransk. Desuden fik jeg af Bøg til opgave at forestå den nye eksportørregistrering. Her skulle den registrerede adresse være lageradressen, idet kontrol skulle foretages dér, hvor varerne fandtes af hensyn til EFs ordninger vedrørende landbrugsrestitutioner. Vi fik det rettet til i et godt samarbejde med kontrollen med disse registreringer i vores eget toldkammer i Kigkurren, hvor vicetoldinspektør Jørn Hjortkjær Petersen var sektionsleder og altid behagelig at tale med. Han tilbød mig for øvrigt en plads i sin sektion.

I sommeren 1974 blev Bøg udnævnt til toldinspektør. Dette medførte, at han kom til at gøre tjeneste ved DT 6, Jernbanens toldkammer (senere DT 3). Vi var naturligvis alle spændte på, hvem vi så ville få i stedet. Som fungerende vicetoldinspektør fik vi toldkontrollør Erling Larsen fra Kigkurren, som jeg fik mere end travlt med at sætte ind i sagerne på hele punktafgiftsområdet, idet han ikke tidligere havde været beskæftiget med dette arbejde. Jeg tror nok, at han blev ret så forbavset over, hvor meget dette område dækkede. Da han var meget ivrig efter at sætte sig ind i arbejdet, spurgte

han sig selvfølgelig til rette hos mig. Vi kom godt ud af det sammen, og vi fik en god tid.

At han ikke blev vores nye vicetoldinspektør, blev han forståeligt nok meget skuffet over. Det blev toldkontrollør Leif Aagaard, der den 1. oktober 1974 fik

udnævnelsen. Da han også var særdeles omgængelig og venlig, var alle fra starten af meget tilfredse med ham. Jeg måtte så begynde på en frisk med at fortælle ham om vores fælles sagsområde.

Vicotoldinspektør Leif Aagaard, fotograferet ved skrivebordet i Snorresgade. Privatfoto 1975.

Kroatien og »korrekte« regnskaber

Af en kontrollolders dagbog (12)

af Bent Andreassen

1993. Kontrol i Kroatien

Der var i sandhed nok at se til i Kroatien. Der var længe imellem, at vi så dokumenter, der ikke var forfalskede! Det at samarbejde med de kroatiske toldmyndigheder var en oplevelse. Kontrollen blev udført efter næsten de samme retningslinjer, som vi kender det i Danmark. Det store problem i Kroatien og på Balkan i det hele taget, ja, i næsten alle tidligere østlande, er den udbredte korruption.

Der vil gå snesevis af år, før det bedrer sig. Inden vi bliver for fordømmende i den vestlige verden, skal vi først feje for vores egne døre. I den vestlige verden findes korruptionen også. Jeg kan bedre forstå og acceptere, at den findes på ste-

der, hvor de beløb, man modtager som korruption, er nødvendige for i det hele taget at få det hele til at hænge sammen, end i andre mere kendte sammenhænge, hvor der er tale om almindelig griskhed.

Det er interessant, i hvert fald for mig, at huske tilbage på, at jeg har set falske dokumenter, der angiveligt skulle være udstedt og underskrevet af den franske general Morillion, Chief Commander of UNPROFOR i Bosnia-Hercegovina.

De dokumenter, der blev forfalskede, var dokumenter, der, hvis de var blevet godtaget, kunne have brudt embargoen mod Serbien og den serbisk dominerede del af Bosnien. Det drejede sig om alt, lige fra avisPapir, konstruktionsjern, 300 tons kaffe, 8.000 tons cement, 11.000

På en øde landevej i det østlige Kroatien er de danske toldere Mads Blokhus og Knud Sørensen ved at etablere forbindelse via satellittelefon. Privatfoto 1993.

tons dieselolie, kaustisk soda, industri-salt, metallurgisk kul og værktøjer til instrumenter.

Jeg tror, vi gjorde en lille bitte forskel,

Bent Andreassen (th.) og Allan Jensen, som ledede den danske S.A.M.-mission i Kroatien. Privatfoto 1993.

men jeg er ikke sikker på, at alle skurkrollerne blev placeret. Eller placeret rigtigt. Personligt syntes jeg, at det var en tragedie, at 100.000 serbere blev fordrevet fra Krajna-området i Kroatien, et område, som havde været serbisk domineret i de sidste hundrede år. Jeg tror heller ikke på, at der bliver fredelig sameksistens i Bosnien, før man deler landet op i de tre naturlige regioner, det egentlig består af, nemlig en muslimsk, en serbisk og en kroatisk.

En af mine gode kollegaer er i dag leder af det nyetablerede bosniske toldvæsen i Sarajevo. Han må stadigvæk, nu mange år efter, have personlig livvagter!

Det allerstørste problem var dog, at vi

som udsendte af EU skulle være upartiske og objektive. Det var vi også, men i mange konkrete situationer måtte vi tage stilling efter situationen for de mennesker, vi stod overfor. Så kunne man godt miste den objektive dømmekraft. Vi blev præget af omgivelserne, og vi mødte kroater, serbere og muslimer som gode, og vi mødte andre kroater, serbere og muslimer som onde.

Nu mange år efter er det stadigvæk en gåde for mig, at man fra de vestlige landes regeringer, specielt den tyske og danske, tog så ensidigt stilling til de komplekse forhold i det tidligere Jugoslavien. Det føltes som om, at jo længere væk man var fra det urolige område, des klogere var man på forholdene. Jeg har lært, at hvis man vil være velorienteret om forholdene på Balkan, skal man læse artikler af *Jyllands-Postens* dygtige reporter Per Nyholm og den nu afdøde danske forfatter Jan Stage. Personer, der havde opholdt sig i området i lange perioder, og som vidste, hvad de skrev om.

1993. Søndag den 10. oktober. Møde med præsident Tudman!

Uddrag af dagbog fra Kroatien:

10. oktober søndag.

Mødte kl. 9. Arbejdede til kl. 12. Ringede til Kaja. Derefter gik jeg en tur i byen og endte på »Rådhuspladsen«, hvor jeg mødte Allan Jensen, som sad og læste. Vi fik en flaske hvidvin, og mens vi sad der på fortovsrestaurasjonen, ankom Kroatiens karismatiske præsident Tudman og slog sig ned ved bordet ved siden af vores. Han var omgivet af mindst otte sikkerhedsfolk. Vi fik lov at blive siddende. Da han gik, tog jeg et billede af ham. Ellers var der ingen, der ville tro os. Det, der har undret mig

Den danske tolder Bent Andreasen gjorde store øjne, da han på en restaurant i Kroatien så den karismatiske præsident Franjo Tudman, omgivet af mindst otte sikkerhedsvagter. Privatfoto 1993.

mange gange senere, er, at vi fik lov at blive siddende, og at jeg fik lov til at tage billedet. Jeg er kommet til den overbevisning, at Tudmans sikkerhedsfolk udmærket vidste, hvem Allan og jeg var.

Efter dette pust fra en ganske anden verden end vor vendte jeg noget klogere tilbage til kontrolverdenen ved Told- og Skatteregionen i Frederikshavn. Her stødte jeg på:

1990-1998.

Den (s)ærlige tapethandler

Ikke alt var store sager. Der var også mindre sager, som i og for sig var lige så interessante.

En dag blev en af medarbejderne i sektionen ringet op af en forretningsdrivende i en mindre by syd for Frederikshavn.

Han oplyste, at han havde et problem med sorte penge, som han ikke vidste, hvorledes han skulle tackle.

Han ville gerne tale med os om det. Jeg tilbød, at vi straks kunne komme ud for at tale med ham. Så kunne han nærmere forklare, hvad det drejede sig om.

Vi kom ud til en indehaver af en kombineret farve- og tapethandel. Han stod lidt og klemte sig og ville ikke rigtigt fortælle noget. Jeg spurgte ham, om han selv havde taget mod sorte penge. Det afviste han, men de var blevet ham tilbudt. Mærkeligt nok ikke i forbindelse med et salg, men i forbindelse med hans varekøb. Han havde gået og tænkt over tilbuddet og efterhånden fundet ud af, at det kunne være store beløb, som på den måde blev unddraget beskatning.

Han fortalte, at han havde haft besøg af en salgskonsulent fra et anerkendt

landsdækkende import- og engrosfirma, der solgte tæpperensemidler. Hvis han aftog et bestemt kvantum, ville han få en rabat. Det kunne vi ikke se noget problem i, blot han førte rabatten korrekt i sit regnskab.

Han fortalte os derefter, at sælgeren havde fortalt ham, at hvis han aftog et bestemt kvantum, ville han få rabatten i form af kontanter, der ville blive sendt til ham per post. Han kunne yderligere redegøre for, at den kontante udbetaling var afhængig af det kvantum, han aftog af et specielt tæpperensemiddel.

Der er jo mange, der aftager meget mere end mig, og så kan jeg regne ud, at det kan blive til store summer for de farve- og tapet-handlere, der aftager langt mere, end jeg gør.

Han viste os et salgspapir, som han havde fået af sælgeren. Heri var det anført, hvor meget "man" ville modtage, alt efter hvor meget "man" aftog af det pågældende tæpperensemiddel.

Jeg har bestilt så stort et kvantum, at jeg vil få tilsendt 500 kr. kontant.

Vi aftalte med ham, at når han modtog pengene, skulle han kontakte os, således at vi kunne se, at det dels var korrekt, dels at det fandt sted på den beskrevne sælsomme måde.

Vi glemte næsten alt om det, indtil han en dag pludselig ringede og fortalte os, at nu havde han fået pengene. De var kommet i en almindelig brevpostforsendelse fra Schweiz. Vi kørte ud til ham og ganske rigtigt. I en ganske almindelig neutral hvid konvolut afsendt fra Schweiz havde han modtaget 500 kr. Nærmere bestemt en helt ny 500 kroneseddel. Den så ud, som om den var kommet lige ud af seddelpressen.

Vi fik lov at fotografere konvolut og pengeseddel og fik en kopi af sælgerpa-

piret. Vi bad ham om at bogføre beløbet. Han så helt lettet ud. Derefter udfærdigede vi en indberetning til det københavnske distriktstoldkammer, hvor import- og engrosfirmaet var registreret. Af registreringsoplysningerne kunne vi se, at et af bestyrelsesmedlemmerne i det pågældende firma var medlem af Folketinget.

Hvad der i øvrigt skete i sagen, fulgte vi aldrig op på. Det var sikkert en af de sager, der blev glemt i den almindelige rationaliseringstummel. Vi talte indbyrdes om, at hvis det personale, der var ansat i postsorteringen i København, var klar over, hvad der fandt sted, så kunne de blive velhavende ved at opsnappe disse brevforsendelser og stikke kontanterne i lommen.

Ingen ville brokke sig. Undtaget vores farve- og tapethandler.

1997. 25.juni 1997.

»Statens penge røg i sort kasse«

Dette er en overskrift fra *Nordjyske Stiftstidende*, og den dækker over det særegne faktum, der fra tid til anden bliver omtalt fra kontrolmedarbejderes side, nemlig, at det på trods af mange fortilfælde stadigvæk er muligt, at man ved ransagninger kan finde "de korrekte" regnskaber. Det vil sige notesbøger, kalendere og lignende, der viser de reelle indtægtsbeløb.

"Dem smider folk sgu da væk!" Lyder det fra mindre erfarne kollegaer og skeptiske chefer. Det gør "man" bare ikke!

Jeg har forsøgt at finde en forklaring på, hvorfor folk opbevarer belastende materiale mod sig selv, som notater visende de sande indtægter jo er. Jeg kan

ikke give en entydig forklaring, men jeg hælder til nogle udsagn, som er givet af nogle af de personer, der rent faktisk har opbevaret et sådant materiale og har måttet bøde for det.

De fleste giver udtryk for, at det selvfølgelig ikke var meningen, vi skulle komme i besiddelse af dem, men at man gerne ville opbevare de rigtige regnskabs-tal til brug i en salgssituation. Der er blevet givet udtryk for, at det er vigtigt i en salgssituation at kunne vise de rigtige tal. Det nytter nemlig ikke, hvis man sidder og forhandler med en potentiel køber, blot mundtligt at kunne sige:

Jamen omsætningen og indtjeningen er 30-40 % højere end det officielle regnskab viser. Vi har nemlig ikke opgivet alle salgsindtægter."

Eller ved salg af et værtshus:

Årsregnskabet viser godt nok en indtægt fra spilleautomater på 80.000 kr. Det rigtige tal er faktisk 160. 000 kr.

Derimod virker det stærkt på en potentiel køber, hvis man kan dokumentere sine udsagn. Derfor!

En typisk sag med udeholdte indtægter kan se sådan ud: I løbet af perioden op til maj måned 1997 modtog Told- og Skatteregionen i Frederikshavn flere anonyme henvendelser vedrørende en "næringsdrivende" i en større nordjysk købstad. De anonyme henvendelser var meget konkrete. Blandt andet fremgik af dem følgende påstande om den pågældende "næringsdrivende", at denne i de sidste fem år skulle have haft "sort" ansatte, at disse "sort" ansatte samtidig skulle have hævet understøttelse, at "næringsdrivende" havde pralet med, at han kunne tjene 20.000 kr. sort om måneden, at der udbetaltes 95 kr. i timen mod tariffens 130 kr., at de sorte udbe-

talingsstakster var 400 pr. dag og 500 kr. pr dag i weekender, at der i juni måned 1996 var ansat to-tre personer om ugen, at der skulle være en stor omsætning af øl, at to af de personer, der skulle arbejde sort, hed henholdsvis Børge og Jens, at Børge samtidig modtog understøttelse, at en Søren skulle arbejde sort, samtidig med, at han var ansat på en stor navngiven fabrik i "næringsmiddelindustrien", at denne Søren skulle være udlært i netop den form for "næringsvirksomhed", at den næringsdrivendes bror og svigerinde bragte brød ud, at "den næringsdrivende" skulle have et stort privatforbrug, at han lige havde anskaffet sig en Ford Scorpio, at der lige skulle være investeret i nyt inventar og en stor maskine, at den næringsdrivende leverede varer til tre navngivne kiosker, at han havde et stort privatforbrug i forbindelse med sin tilknytning til den lokale boldklub, at han skulle opbevare sorte penge i et smykkeskrin i sit soveværelse.

Told- og Skatteregionen modtager en del anonyme henvendelser. Nogle behandles. Andre ikke.

De anonyme anmeldelser mod den pågældende var imidlertid meget konkrete i indhold. De beskrev forhold, som efter min opfattelse alene kunne skyldes, at anmelder havde eller havde haft en eller anden form for tilknytning til den af den næringsdrivende ejede og drevne forretning.

Sammen med Skatteforvaltningen i Hjørring foretog regionen en undersøgelse af den pågældendes moms- og skatteforhold. Der blev blandt andet udfærdiget en sammenlignende analyse omfattende 10 andre tilsvarende næringsvirksomheder inklusive den anonymt anmeldte.

Virksom- hed	omsætning	%	vare- forbrug	%	brutto- avance	%	løn	% af oms
Virk 1	1917773	100	1209304	63,1	708469	36,9	311226	16,2
Virk 2	2737624	100	1078091	39,4	1659533	60,6	834620	30,5
Virk 3	2328168	100	852939	36,6	1475229	63,4	642217	27,6
Virk 4	3943042	100	1571537	39,9	2371505	60,1	1266947	32,1
Virk 5	6502117	100	3033056	46,6	3469061	53,4	1982845	30,5
Virk 6	4053533	100	1444950	35,7	2608583	64,3	818194	20,1
Virk 7	1275709	100	674943	53,0	600766	47,0	121274	9,5
Virk 8	2128241	100	808787	38,1	1319454	61,9	618940	29,0
Virk 9	1077259	100	454969	42,2	622290	57,8	209258	19,4
Virk 10	1875711	100	838324	44,7	1037387	55,3	243560	13,0
Alle	27 839 177	100	11966900	43	15872277	57	7049081	25,3

Med udgangspunkt i disse nøgletal fra samme by og vareforbruget for "vores næringsdrivende", virksomhed 1, burde hans nøgletal have set således ud:

"vores"	2812334	100	1209304	43	1603030	57	711520	25,3

Dette giver, statistisk set, et udeholdt salg på 2.812.334 kr. – 1.917.773 kr. = 894.561 kr. pr. år. Med udgangspunkt i ovennævnte nøgletal skulle lønudgiften for “vores næringsdrivende” være 711.520 kr. Der er angivet en lønudgift på 311.226 kr. Der skulle altså, statistisk set, være udbetalt sorte lønninger for cirka 400.000 kr. årligt.

Denne analyse viste, ud fra en forsigtighedsbetragtning, at der i den pågældende forretning sandsynligvis var udeholdt 500.000 kr. om året. En anden analyse viste, at forholdet havde været det samme i årene 1991-1996.

Told- og Skatteregionen anmodede derefter om politiets bistand for tilvejebringelse af en ransagningskendelse til forretningen og privatboligen. Der blev tillige anmodet om bistand ved afhøringer af den næringsdrivende og dennes hustru samt ansatte i forretningen. Det var Told- og Skatteregionens opfattelse, at den næringsdrivende ved forsætligt at have afgivet urigtige oplysninger havde overtrådt momsloven, skattekontrolloven, kildeskatteloven, arbejdsmarkedsfondsloven samt på grund af sagens grovhed straffelovens § 289.

Til brug under ransagningen blev der sammen med kriminalpolitiet udarbejdet en liste over de “emner”, man under ransagningen især skulle være opmærksom på: regnskabsmateriale til dags dato, kasseafstemningsmateriale (eventuelt to kasseapparater), eventuelt revisionsstrimler, materiale fra papirkurve, vagtlistes over ansatte med telefonnumre, telefontavler over medarbejdere, nøgler, specielt boks-nøgler og specielle nøgler til pengeskabe, prislister, kalkulationer, opskrifter med styk- og vægtangivelser, større indbogenstande skulle registreres

med registreringsnummer, handskerum i biler skulle undersøges, hertil gamle kalendere for perioden 1991-1996 og materiale beroende hos revisor, herunder revisornotater og afslutningsark, pas (opbevaringssted og viseringer), registrering af ansatte (også tidligere ansatte), fotoalbums (rejser, større familiefester) og kontanter/værdier

Ransagningen forløb således, at der blev fundet et større uregistreret beløb i kontanter i soveværelset. Det vigtigste var dog, at der blev fundet syv kalenderbøger, i hvilke dagens totale salg fra henholdsvis kasse 1 og kasse 2 var noteret. Dag for dag var der noteret to tal-kolonner. Kolonne-2-tallene var fra det ene kasseapparat, og her var indtægterne konsekvent holdt uden for moms- og skatteregnskaberne.

Indehaveren var startet med at føre dette regnskab fra den første dag, han begyndte sin forretning!

En hurtig undersøgelse foretaget af Carsten T. Jensen og Ole Nielsen fra Hjørring Kommunes skatteafdeling viste, at salgsindtægterne fra det ene kasseapparat ikke var blevet registreret og derfor ikke selvangivet, hverken moms- eller skattemæssigt. Desuden var modtagne bonusbeløb fra de større leverandører ikke bogført. Endelig havde bagermesteren bogført et større udgiftsbeløb på køb af et driftsmiddel efter en fiktiv faktura.

Samme dag kunne den næringsdrivende og dennes hustru fremstilles i retten, hvor de begge afgav delvise tilståelser. Medens ægteparret blev fremstillet, var der nogle praktiske opgaver hos det pågældende ægtepar, der skulle løses. Forretningen skulle lukkes, nogle skulle have beskeder og lignende prak-

tiske ting. Det tog vi os efter aftale med ægteparret af sammen med en medarbejder fra kriminalpolitiet.

Som hustruen udtrykte det: *I kender jo vores forretning, næsten bedre end vi selv gør!*

Ved byretten blev den pågældende bagermester dømt efter anklageskriftet, og i medfør af de i anklageskriftet nævnte bestemmelser blev straffen fastsat til seks måneders fængsel. For bagermesterens hustru blev straffen fastsat til tre måneders fængsel, betinget. Desuden blev bagermesteren i medfør af straffelovens § 50, stk. 2 idømt en tillægsbøde på 700.000 kr. Tillægsbøden for hustruen blev fastsat til 325.000 kr.

Med eller uden anonyme anmeldelser er denne form for kontrol, hvor man sammenholder indtægts- og pengeforholdene for en kreds af håndværkere i et større bysamfund, en metode, der i princippet kunne anvendes mere konsekvent. Det fremgår af listen over de ti næringsdrivende i samme branche, at der var endnu en enkelt næringsdrivende, som også kunne trænge til at få sine indtægtsforhold set efter i sømmene. Det er en tidkrævende form for kontrol, som dog er blevet væsentlig lettere med de edb-ud søgningsmuligheder, der efterhånden er blevet tilgængelige. Hvad glædeligt er. Der er efterhånden også mange kontrolkolleger, der er fantastiske til at guide, hvis man vil udnytte disse udsøgningsmuligheder.

I forbindelse med den netop beskrevne sag kan man jo også sige, at efter en sådan sammenlignende kontrol er der otte andre næringsdrivende, som man i

og for sig kunne betragte som kontrollerede, uden at gå ind i en egentlig kontrol i selve virksomhederne. Det vil blandt andet sige, at disse otte andre virksomheder egentlig burde kunne tælles med REKS-mæssigt under en eller anden form. Det er egentlig kun vanetænkning og bureaukrati omkring kontrol, der forhindrer dette!

Jeg har dermed også fået givet udtryk for, at jeg ikke er imod REKS-målinger. Det er min påstand, at målinger på kontrolsiden er med til "at holde os oppe på dupperne". Ud fra et simpelt konkurrencesynspunkt og uden, at det efter min opfattelse går ud over retssikkerheden.

Det er min påstand, at hvis det blev besluttet, at der ikke mere skulle måles på kontrolsiden, ville der lyde et ramaskrig fra mange kontrolfolk. Og man ville snart begynde at efterspørge et andet målesystem!

Der knytter sig en lille historie til denne sag. Da Carsten T. Jensen og jeg tidligt om morgenen på denne solskinsrige junidag var på vej i bil fra Frederikshavn til Politigården i den nordjyske købstad, hvorfra aktionen skulle udgå, var vi begge to meget nervøse. Det er jeg altid før ransagninger, fordi det er så omfattende et retsskridt mod andre personer.

Pludselig så vi en flot regnbue, og Carsten udbrod spontant: *"Vi finder penge i dag, Bent!"* Carsten tænkte givet på det gamle mundheld om, at ved enden af regnbuen findes en guldskat!

Efter denne sag blev det toldcentertid, som ikke blev mindre interessant i kontrolmæssig henseende.

Ålborg Toldkammer

Hack Kampmanns toldbygninger (2)

af Ole Degn

Et stort behov for en ny toldkammerbygning

I slutningen af 1800-årene var toldkammerbygningen i Ålborg efterhånden blevet alt for lille. Det var nemt for toldinspektøren at argumentere for dette med henvisning til tallene i en rapport, der i marts 1898 blev fremsendt til Generaldirektoratet for Skattevæsenet.

Den gamle toldkammerbygning var da også opført så langt tilbage i tiden som 1827, på den grund, hvor også den tidligere bygning havde stået, og det havde blot hjulpet en kort tid, at der i 1857 var blevet tilføjet to fløje mod nord og i 1895, åbenbart lidt desperat, en tilbygning af bølgeblik mod vest.

Tallene i rapporten talte tydeligt. Havde de samlede toldindtægter i femåret 1866-70 i årligt gennemsnit været 517.000 kr., så var tallene for de følgende fire femårsperioder 683.000, 861.000, 919.000 og 948.000, og i 1897 var tallet nået op på 1.412.000 kr. Udviklingen afspejledes også i byens befolkningstal, der fra 12.000 i 1870 var steget til 27.000 i 1897.

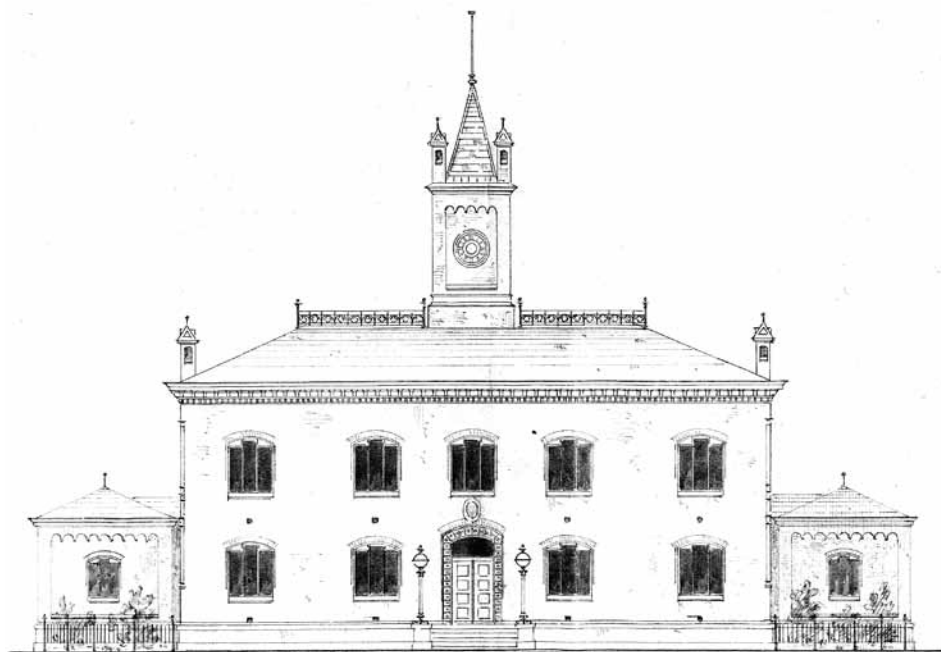
For byens handlende var problemerne blevet stadig større. I slutningen af 1897 havde Ålborg Byråd skrevet til toldkammeret og fremhævet toldbygningens utilstrækkelige størrelse i forhold til den trafik, der havde udviklet sig, og hertil

også problemet med bygningens lave beliggenhed ved Limfjorden. Byrådet forespurgte derfor, om Generaldirektoratet efter nærmere undersøgelser af de lokale forhold ville søge de fornødne midler til opførelse af en ny toldkammerbygning. Toldkammeret henvendte sig derefter til Overtoldinspektoratet for Nørrejylland, der igen henvendte sig til Generaldirektoratet, som anmodede overtoldinspektoratet om gennem toldkammeret i Ålborg at foranledige oplyst, om kommunen ville afgive den fornødne byggegrund vederlagsfrit. Generaldirektoratet imødeså derefter et overslag over de til planens realisering medgående udgifter. Den kongelige bygningsinspektør for Nørrejylland, Hack Kampmann, kom derefter ind i sagen. Ved brev af 12. maj 1898 kunne han til overtoldinspektør Goldmann sende en plan af en ny toldkammerbygning i overensstemmelse med en række ændringer, der var foretaget nogle dage tidligere.

Men ligesom i Århus havde arbejdet med at få udarbejdet tegninger til en ny toldkammerbygning en forhistorie, der ikke tidligere har været omtalt.

Planer og tegninger

Ved brev af 19. juli 1883 fremsendte Ålborg Toldkammer til Overtoldinspek-

Fugate med Syd.

En af J.Th. Walthers tegninger til et nyt toldkammer i Ålborg, plan IV fra 1884. Tegning i B 297 Overtoldinspektoret for Nørrejylland arkiv, 1.222 Toldbygninger Ålborg 1882-1920, Landsarkivet for Nørrejylland.

toratet i Århus efter anmodning af 17. juli fra dette en planskitse af den da eksisterende toldkammerbygning med angivelse af de forlangte længde- og breddemål samt afstanden fra Østerå og Håndværkerforeningens bygning. Man arbejdede med at få en ny toldkammerbygning, og i februar 1884 blev Danske Statsbaner i Jylland og Fyn anmodet om at udarbejde et overslag til en vestlig sporforbindelse mellem jernbanestationen og en ny toldkammerbygning, og et sådant blev ved brev af 20. maj 1884 af overbaneingeniøren oversendt til Direktoratet for De danske Statsbaner i Jylland og Fyn.

Ved brev af 1. oktober 1884 refererede Generaldirektoratet for Skattevæsenet i et brev til Overtoldinspektoret til en forespørgsel fra dette. Det havde spurgt, om Generaldirektoratet ønskede, at sagen angående opførelse af en ny toldkammerbygning i Ålborg, der sagdes at være afsluttet, skulle indsendes med planer og overslag så betids, at forslag om dette byggeforetagende kunne optages ved finanslovens anden behandling. Men - der var langt fra Nordjylland til København, og her havde man ikke rigtigt hørt noget om det, der foregik i Ålborg. Generaldirektoratet måtte indskrænke sig til at bemærke, at det ikke kendte denne sag

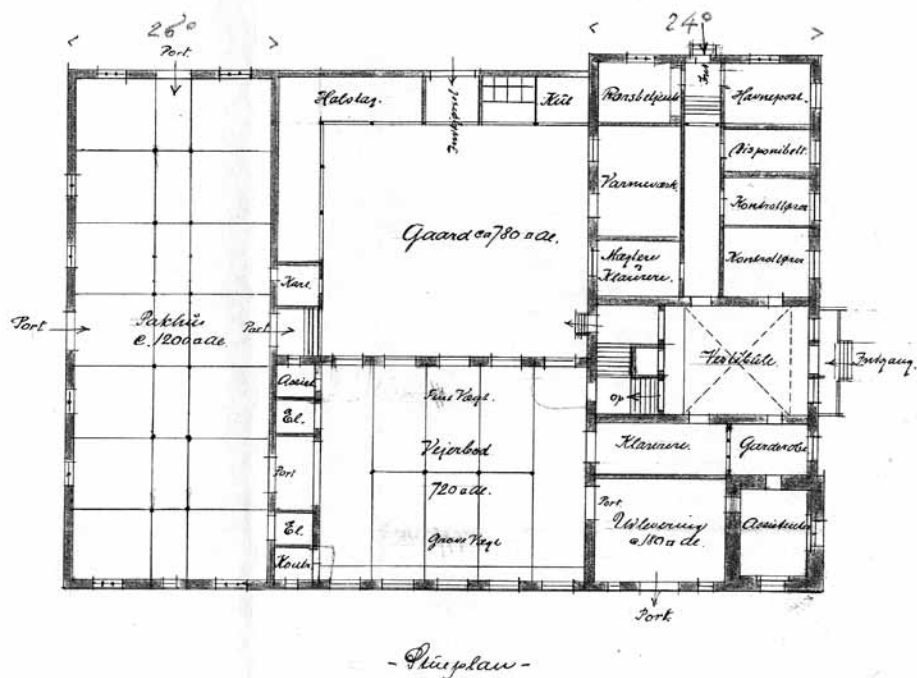

fra andet end lejlighedsvis udtalelser i nogle af overtoldinspektørens indberetninger, uden at det af disse var fremgået, blot hvorledes byggearbejdet var påtænkt udført. Man kunne derfor ikke afgøre, om det egnede sig til at fremmes. Man måtte forlange en samlet fremstilling af, hvad der hidtil var sket i sagen.

I Ålborg arbejdede man på samme tid ihærdigt videre med forberedelser til opførelse af en ny toldkammerbygning. Som før nævnt var et problem den gamle bygnings lave beliggenhed. Overtoldinspektoratet fik i oktober 1884 indberet-

ning om, at højden i pakhuset fra gulv til loft var 2,9 m (egentlig 9 fod 3 tommer, idet målene i kildematerialet er i alen, fod og tommer), fra gulv til vindueskarme 0,9 m. Højeste vandstand over pakhusgulvet ved højvande fra Limfjorden havde været 18 cm, og i den sidefløj, der blev benyttet til pakhus, havde den endog nået en højde af 23 cm.

I slutningen af oktober 1884 var overtoldinspektøren på besøg i Ålborg, og straks derefter henvendte man sig til borgmesteren angående den stedfundne forhandling om opførelse af en ny

Hack Kampmanns grundplan fra 1898 til en første version af Ålborg Toldkammer. Man ser i bygningskompleksets sydøsthjørne, nederst til højre, de svære mure til det tårn, som generaltolddirektoratet forlangte bortsparet, og facaden med indgangspartiet forskudt asymmetrisk mod syd. Tegning i B 297 Overtoldinspektoratet for Nørrejylland arkiv, 1.222 Toldbygninger Ålborg 1882-1920, Landsarkivet for Nørrejylland.

toldkammerbygning syd for den daværende, og derefter var straks sket indberetning til Generaldirektoratet med oplysning om byrådets afgørelse. I brev af 4. november 1884 meddelte Generaldirektoratet så Overtoldinspektoret, at man havde modtaget brev af 29. oktober fra Ålborg Byråd vedrørende opførelse af en ny toldkammerbygning i byen, men direktoratet så sig ganske ude af stand til at have nogen mening, da man som alt fremhævet over for overtoldinspektøren stadig var uden egentlig kundskab om, hvad der var passeret i sagen. Man udbad sig derfor en udtalelse fra overtoldinspektøren vedrørende de med brevet tilbagesendte bilag.

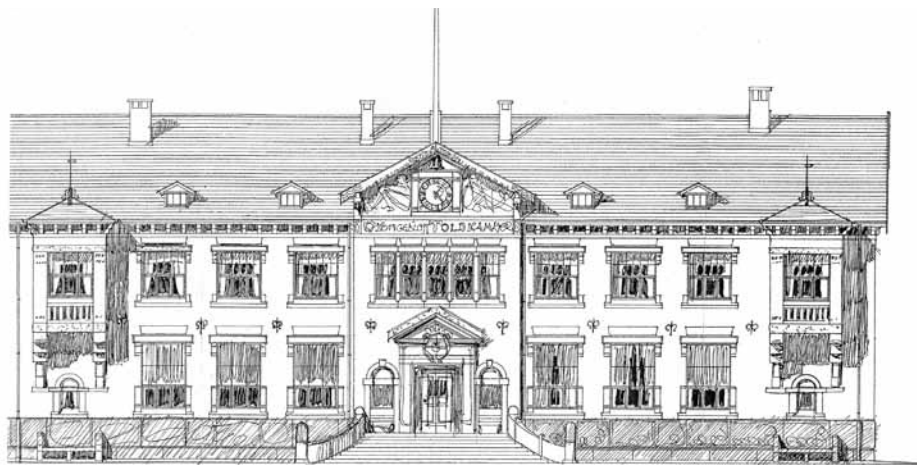
Da havde man i Ålborg og i Overtoldinspektoret i Århus allerede længe samarbejdet med den kongelige bygningsinspektør, J. Th. Walther, om udarbejdelsen af tegningerne til den nye toldbygning. I november 1884 modtog Overtoldinspektoret fra J. Th. Walther hans plan til en ny toldkammerbygning på den såkaldte Slotsgrund, og man var her allerede nået til plan VI. Med henvisning til resultatet med hensyn til omkostningerne anmodede man om en lignende kalke til en plan VII med summarisk overslag, hvorved de to sidebygninger til pakhuset af besparelshensyn skulle bortfalde. Man ville nu sende den af Generaldirektoratet ønskede beretning om hele byggesagen med dens oprindelse og foreløbige resultat, men den måtte blive forsinket nogle dage på grund af, at Ålborg Byråd nu havde fremsat forslag om at henlægge toldkammerbyggeriet til den førnævnte Slotsgrund. Det var et område øst for det, der rummede den gamle bygning, øst for Østerå og vest for Ålborghus Slot.

Ved brev af 11. oktober 1884 til Ålborg Byråd bifaldt Ålborg Handelsforening, at der blev indledt forhandling mellem staten og byrådet om Slotsgrunden ved dampskibenes anlægsplads, idet en tidligere plan om placering af en ny stor toldkammerbygning syd for den daværende efter byrådets mening ville belemre denne toldbodplads således, at pladsen ville blive omtrent helt bebygget. Det var nemlig hensigten af beholde den eksisterende toldbygning som pakhuslokale, sat i forbindelse med den nye bygning ved et overdækket rum.

Efter at man endelig havde fået udarbejdet hele syv bygningsplaner med specifikationer og omkostningsberegninger, gik sagen i stå. Om det skyldtes omkostningerne eller problemer omkring byggegrunden, den oprindelige eller Slotsgrunden, ses ikke.

Der er bevaret en enkelt tegning med grundplan og bygningsfacade fra J. Th. Walthers hånd. Facaden gengives her for dermed at understrege det meget anderledes og helt nye, der skulle blive skabt med Hack Kampmanns tegninger.

Kort tid før, Hack Kampmann fremlagde sine tegninger til den nye toldkammerbygning, havde Overtoldinspektoret anmodet Ålborg Toldkammer om at tilkendegive over for Ålborg Havneudvalg, at man forudsatte, at kommunen foranstaltede og bekostede hævning af terrænet med påfølgende omlægning af brolægningen omkring den ny toldkammerbygning som en følge af, at gulvet i denne blev løftet omtrent 60 cm højere op end i den daværende toldbod, mens udgifterne ved hævningen af det areal, som blev optaget af selve bygningen, skulle bæres af statskassen. Man ønskede at få fjernet de problemer, som den

Hack Kampmanns forneemt udførte tegning fra 1898 til østfacaden på Ålborg Toldkammer, nu uden tårn og med indgangspartiet placeret midt på facaden. Tegning i B 297 Overtoldinspektoratet for Nørrejylland arkiv, 1.222 Toldbygninger Ålborg 1882-1920, Landsarkivet for Nørrejylland.

gamle toldkammerbygning oplevede, når der var særlig forhøjet vandstand i Limfjorden.

Hack Kampmanns tegninger og overslag skulle ikke komme til at gå glat igennem.

Ved brev af 26. august 1898 til Overtoldinspektoratet udtalte Generaldirektoratet stor betænkelighed ved til Finansministeriet at indgå med forslag over så betydelige udgifter, som var anført i det af Hack Kampmann udarbejdede overslag, bilagt 11 tegninger. Med forholdene ved den ny toldkammerbygning Århus for øje og i forhold til, hvad der mundtligt var udtalt over for Generaldirektoratet, havde man forudset, at omkostningerne i det anførte øjemed ikke kunne sættes højere end 250.000 kr.

Dette havde Hack Kampmann forsøgt at imødegå ved en talopstilling, der var bilagt Generaldirektoratets brev. Han stillede her etagearealerne i Ålborg og Århus over for hinanden, henholdsvis 3.910 og 4.685 kvadratalen, priserne, 339.000 og 352.000 og priserne pr. kvadratalen, 86 og 75 kr., og henviste til, at materialepriserne var steget en del.

Alligevel mente Generaldirektoratet, at selv om priserne på materialer og arbejdsløn var steget i den senere tid, måtte der kunne ske en betydelig nedsættelse af de foreslåede omkostninger. Man henviste til det på tegningen anbragte tårn i bygningens sydøstre hjørne, som man fandt alt for stort og flot i forhold til bygningens størrelse og formål, og mente, at det måtte kunne bespares. Generaldirektoratet anmodede overtoldinspektøren om

Ålborg Toldkammer set fra sydøst. Man ser på sydgavlen en af de læsseramper og porte, hvoraf de fleste siden efterhånden blev erstattet af vinduespartier. Foto ca. 1935 i Told•Skat Museet.

at foranledige overslaget med tegninger ændret og derefter snarest muligt tilbagesendt.

Kampmann fik derefter ved brev af 28. august 1898 fra Overtoldinspektoratet pålæg om at ændre tegninger og overslag, så der kunne spares 70-80.000 kr. Ved mundtlig forhandling enedes man om at indskrænke vejerboden og pakhuset så meget som forsvarligt, at opføre pakhusfløjen i kun én etage og at udelade tårnet, hvorved man nåede ned på en overslagssum på 275.000 kr. Ved brev af 7. oktober 1898 kunne Overtoldinspektoratet sendte dette til Generaldirektoratet, bilagt tegningerne nr. 18-21. Ved brev af 11. oktober svarede direktoratet tilbage, at man ville nære betænkelighed ved at indgå til ministeriet med forslag, der oversteg dette beløb, og anmodede om at få tilsendt detaljerede overslag og planer i henhold til den ændrede skik-

kelse. Hertil bemærkede man yderligere, at når det var nødvendigt at udelade det projekterede tårn, ville det komme til at tage sig uheldigt ud, at hovedindgangen til bygningen lå skævt i facaden, den måtte flyttes til midten af bygningen. Ved brev af 21. november 1898 kunne overtoldinspektoratet derefter til Generaldirektoratet fremsende fem nye tegninger af Hack Kampmann, nr. 27-32, hvor hovedindgangen nu var anbragt midt i facaden, idet yderligere den påtænkte mellemetage i den nordlige ende af kontorfløjen var udeladt. Tegningerne var vedlagt et detaljeret overslag lydende på de 275.000 kr.

I foråret og sommeren 1898 havde man arbejdet på at løse det store problem, der opstod ved, at den nye toldkammerbygning skulle opføres på den gamles plads. I maj 1898 modtog man så fra købmand St. Steensen i Ålborg tilbud

om, at toldvæsenet i to til tre år til midlertidig benyttelse som toldlokaliteter kunne leje en gård, han ejede, det tidligere bryggeri ”Limfjorden”, Ved Stranden nr., 11. Dette var ikke helt uden problemer. Der måtte opføres en ny etage på forhuset af den lejede gård, og der måtte desuden ofres betydelige summer på indretning og istandsættelse efter toldvæsenets anvisning. Indflytningen skete i august 1899, og den gamle bygning blev solgt til nedrivning. Lejemålet omfattede forhus, et sidehus mod øst og en afgitret gårdsplads, og lejen var 5.000 kr. årligt, et betydeligt beløb, også set på baggrund af budgettet for det nye byggeri.

Byggearbejdet

Ved brev af 1. april 1899 modtog Over-toldinspektoratet fra Generaldirektora-

tet meddelelse om, at der ved finansloven for 1899-1900 var bevilget 275.000 kr. til opførelse af en ny toldkammerbygning i Ålborg. Arbejdet gik derefter hurtigt i gang.

Som bygningskonduktør fungerede først arkitekt Carl Hansen-Harild (senere Harild) (1868-32), kendt fra Hack Kampmanns arbejde med Århus Toldkammer og flere af hans senere arbejder, derefter fra maj 1900 arkitekt C. Olsen, ansat frem til arbejdets afslutning i november 1902, en arkitekt, der i øvrigt ikke ses senere at have gjort sig bemærket.

Gennem Generaldirektoratets approbationer af Kampmanns indstillinger vedrørende afgivne licitationstilbud kan vi nøje følge, hvorledes arbejdet skred frem. Først ses dog fra maj 1899 en anvisning til Jensen-Tusch, Stendalgårds Savværk pr. Kjellerup, for levering af granstammer til prøveramningen for-

Ålborg Toldkammer set fra havnesiden. Foto Ole Degn 2009.

Ålborg Toldkammer, gården set fra porten i nordfacaden. Foto Ole Degn 2009.

ud for piloteringsarbejdet. I november samme år kunne så approberes tilbud fra samme savværk på levering af 1.500 stk. granstammer til pæleramningen for 9.370 kr., 3,5 % af de samlede byggeomkostninger. I november approberedes, at arbejdet med pæleramningen blev overdraget til L. Jensen, Færch & August Martens i Ålborg for 8.800 kr., og dermed var man altså oppe på, at selve piloteringsarbejdet omfattede 6,5 % af de samlede byggeomkostninger.

I februar 1900 approberedes licitationstilbud fra A/S De forenede nordjyske Teglværker, Ålborg, på maskinpressede facadesten og flammede helbrændte sten, ligesom også tilbud på levering af Aggersund Kalk, i april på levering af cement og støbning af betonfundamenter og levering af jernbjælker, de sidste

fra grosserer Viggo L. Rahr i Århus, i juni tilbud fra Borch & Henriksen, Maskin- og Jernstøberi i København på levering af støbe- og smedejernsarbejdet, i juli tilbud fra I. A. Nielsen i Göteborg på levering af granitsoklen, i august tilbud på murerarbejde og tømrerarbejde, i september tilbud fra I. & A. Nielsen, Göteborg, på granitarbejder ved vinduer og døre m.m. og i november vedrørende skiferdækker- og blikkenslagerarbejde.

I april 1901 approberedes licitationstilbud vedrørende varme- og ventilationsarbejde fra Bruun og Sørensen, Århus, i maj tilbud på snedkerarbejde, i september på malerarbejdet, og endelig kunne i februar 1902 approberes licitationstilbud på kloakarbejdet.

I juni 1901 havde Kampmann kunnet anmode Generaldirektoratet om, at han

efter egnens skik ved hejsningen af kran-
sen på det ny toldkammer fredag den 21.
juni måtte udbetale hver af arbejderne et
beløb på 5 kr. samt indkøbe vin, kager og
cigarer, hvilket blev bevilget ved telegram
dagen før.

Regnskabet for det store byggear-
bejde, der var afsluttet i slutningen af
1902, blev afleveret i marts 1903, idet de
seneste udgiftsbilag først forelå i denne
måned. Hack Kampmann kunne her
anføre, at indtægterne omfattede finans-
lovsbevillingen 1899/1900 på 275.000
kr. plus en bevilling fra Generaltold-
direktoratet af 2. juni 1902 til lysanlæg på
1.800 kr., i alt 276.800 kr. Heroverfor
stod udgifter ifølge 193 bilag fra maj
1899 til marts 2003 på i alt 276.776,12,
således at man havde en besparelse på

23,88 kr.!

Hack Kampmann havde altså som
vanligt gennemført arbejdet meget præ-
cist.

Man kan derfor undre sig over den
mistænksomhed, som Generaldirekto-
ratet i et par tilfælde havde vist.

Ved brev af 20. marts 1901 til Gene-
raldirektoratet havde Hack Kampmann
fremsendt en regning fra det tidligere
nævnte firma A. Larsen og Villefrance,
Ålborg, på 2.000 kr. for leveret stenhug-
geararbejde.

Det blev man meget forundret over.
Noget tilbud herpå fra dette firma havde
man ikke approberet. Ved modtagelsen
af to tidligere regninger på stenhugger-
arbejde havde man antaget, at disse to
beløb var indbefattet i den sum på i alt

Ålborg Toldkammer, vestfacaden med læsseport. Foto Ole Degn 2009.

Ålborg Toldkammer, porten mod nord set fra gården. Foto Ole Degn 2009.

15.647 kr., for hvilket direktoratet ved resolutioner havde approberet tilbud på levering af granitsoklen og granitarbejder ved vinduer og døre m.v. Men denne sum ville blive overskredet, såfremt nævnte regning også skulle afholdes heraf. Man anmodede om behagelig udtalelse angående den nærmere sammenhæng med de omtalte tilbud og regninger. Men her kunne Kampmann melde hus forbi. Han fandt, at granitarbejdet samlet var på den sikre side. Han havde ikke kunnet samle det hele i én stor licitation, men havde måttet dele det og udbyde det, efterhånden som arbejdet skred frem. Direktoratets resolution havde han anmodet om ved de store licitationer, derimod ikke ved de mindre, hvor han selv havde afgjort sagen. Således havde han også gjort ved opførelsen af Århus Toldkammer. Et vedlagt regnskab viser, at der af 20.506

kr. resterer 7.560 kr., hvoraf der skulle laves en hovedindgang, et frontparti, to karnapper m.m.

En lignende mistænksomhed ses udtrykt i en henvendelse fra Generaltolddirektoratet til Overtoldinspektoratet i august 1902. Man anmodede om at få oplyst grunden til, at en regning fra firmaet Hassel og Teudt foruden Kampmanns godkendelse var forsynet med attest fra en ingeniør for arbejdets forsvarlige udførelse, mens ingen af de andre regninger var attesteret af andre end Kampmann. Man undrede sig samtidig over, at ingeniøren havde indsendt en uspecificeret regning på et beløb, der udgjorde en tredjedel af selve arbejdet. Kampmann kunne hertil roligt via Overtoldinspektoratet fremsende erklæring vedlagt fire bilag, hvoraf fremgik, at regninger, der angik opvarmningsanlægget og lynledningsanlægget eller

i det hele arbejder, der krævede særlig hjælp af ingeniører, foruden hans egen påtegning blev forsynet med påtegning af den ingeniør, der havde projekteret og ledet udførelsen.

Og når det gjaldt ingeniørens honorar, så omfattede det både egentligt honorar for udarbejdelse af plan og overslag, tilsyn med udførelsen, foretagne hovedundersøgelser samt rejseudgifter og udlæg.

Bygningen

En lørdag i midten af september 1902 blev den nye toldkammerbygning taget i brug, uden nogen indvielse eller festlighed af nogen art. Desværre ses ikke bevaret en overleveringsforretning, således som det kendes fra Århus. Ud fra tegningerne og oplysninger i bygningssagen og et blik på bygningen selv får man dog et godt indtryk af, hvad det var, Hack Kampmann overleverede.

Ligesom i Århus bestod den nye toldbygning af Kontorfløj, Vejerbodsfløj

Undersiden af karnappen på østfacadens sydende, med en keramisk dekoration med et dampskib i høj sø. Foto Ole Degn 2009.

med udleveringslokaler i stueetagen og frilagerlokaler på 1. sal, Pakhusfløj med stueetage og loft samt halvtagsskure. Det samlede etageareal var godt 2.000 m², en væsentlig forøgelse i forhold til det tidligere toldkammer, der var på ca. 435 m².

Mens Walthers plan fra 1884 viser os et byggeri, der tog hensyn til symmetri og rummede mange små rum med funktioner spredt mellem hinanden, så er strukturen i Kampmanns bygning med de tre fløje klar. Der var ligesom i Århus tydeligvis tænkt på logistikken.

Ovenfor er nævnt byggematerialerne maskinpressede facadesten og flammede helbrændte sten, ligeledes anvendelsen af granit i sokler og vindues- og dørkarmer. Som det lidt senere skal omtales, var tagene dækket med grøn skifer. I alle detaljer var bygningen præget af Hack Kampmanns sans for kvalitet og maleriske detaljer, helt ned til vinduessprosser og dørhåndtag. Selve facaden mod øst har fået karakter med den store granit-

Undersiden af karnappen på østfacadens nordende, med en keramisk dekoration med et jernbanetog. Foto Ole Degn 2009.

trappe, der fører op til hovedindgangen med dørparti i udskåret teaktræ med det kongelige våben i drevet kobber ovenover, hertil to store karnapper nær de to gavle. Facaden er yderligere prydet med to store keramikarbejder, repræsenterende trafikmidlerne for varetransporten, et dampskib i høj sø og et jernbanetog.

Af håndværkere og kunstnere, der arbejdede med bygningsudsmykningen, nævnes Karl Hansen-Reistrup (1863-1929), Næstved, maler, billedhugger og keramiker, der stod for modeller til stenhuggerarbejde, desuden de i øvrigt ukendte billedskærere Frantz Hansen og K. Jahn, der leverede billedskærerarbejde, og billedhuggeren Elias Ølsgaard (1873-1964), der stod for støbning af relieffigurer og i øvrigt siden skulle komme til at arbejde en del sammen med Kampmann. Også Herman A. Kähler (1846-1917),

fajancefabrikant og keramiker i Næstved, nævnes. Brødrene Villefrance, Nørresundby, leverede facadens urskive m.v., og det tilhørende ur må være leveret af den fremtrædende tårnurfabrikant Bertram Larsen (1854-1935), København, der anføres på en udbetalingsskrivelse. De Smithske Jernstøberier og Maskinværksteder i Ålborg leverede slagklokken. Ålborg Dørgrebsfabrik stod for fremstillingen af nogle af bygningens mange fint udførte detaljer.

For arbejdet med det moderne varmeanlæg stod ingeniør Chr. Ramsing, (1845-1914), København, kendt for sine opvarmningsinstallationsarbejder, og her virkede også ingeniør T.A. Colting (1849-1933), der førte tilsyn med Københavnerfirmaet Hassel og Teudts arbejde.

Ved licitationen af en vigtig del af byg-

Gang med personalegarderobeske. Foto 1985 i Told•Skat Museet.

gearbejdet, granitarbejdet, havde man stået over for et lidt specielt problem. Her var de tre laveste af de fem afgivne tilbud fremkommet fra udlændinge, og Generaldirektoratet ønskede så vidt muligt ikke at forbigå det nationale arbejde. Man havde derfor ønsket indberettet, hvorvidt det til arbejdets udførelse kalkulerede beløb ville blive overskredet ved antagelse af det laveste af et indenlandsk firma fremsat tilbud. Dette udspil blev imødegået af Hack Kampman. Han ville indvinde besparelsen til fordel for andre poster på overslaget, hvor der siden affattelsen havde fundet en betydelig prisstigning sted. Det ene danske firma havde i øvrigt opgivet at ville købe den rå sten i Sverige og selv forarbejde den, det andet, Københavns mekaniske Stenhuggeri, ville formentlig købe bornholmsk granit, men en garanti for ved antagelsen af de danske tilbud at støtte det nationale arbejde var der ikke.

Hack Kampmans nye toldbygning var ligesom den i Århus moderne, med anvendelse af jernkonstruktioner og installation af elektrisk lys. Det sidste havde Generaldirektoratet i øvrigt forsøgt at forhindre. Direktoratet havde ellers i sommeren 1901 forespurgt Kampmann, om der var beregnet gasbelysning eller elektrisk belysning i bygningen. Man gjorde opmærksom på, at der både i den da fjernede toldkammerbygning og i de lejede toldlokaler var installeret elektrisk lys, og at den i Århus' nye toldbygning indlagte gasbelysning efter kort tids forløb var blevet afløst af elektrisk lys. Kampmann kunne her henvise til, at der i bygningsoverslaget var en post, der hed indlægning af ledninger til elektrisk lys på 600 kr., hvorved mentes indførelsen af selve hovedkablet fra

gaden ind i bygningen. Der ville gennem toldkamret blive indsendt et overslag over omkostningerne ved selve ledningsnettet i lokalerne og de dertil hørende lamper m.m.

Ikke desto mindre anmodede Generaldirektoratet, noget bagstræberisk, ved brev 8. marts 1902 Overtoldinspektoratet om at foranledige, at den ny toldkammerbygning blev forsynet med gasbelysning i overensstemmelse med et vedlagt overslag på 3.300 kr. Unægtelig noget overraskende, på baggrund af det her anførte. Ved brev af 10. maj 1902 indstillede Overtoldinspektoratet dog til Generaltolddirektoratet, at bygningen blev forsynet med elektrisk belysning overensstemmende med et tidligere overslag, hvilket også blev anbefalet af Kampmann, der havde bemærket, at merprisen for installation af elektrisk belysning, der ville koste 4.200 kr., kunne dækkes af en besparelse på bygningsoverslaget. Overtoldinspektoratet var selvfølgelig enig i, at elektrisk belysning havde store fordele, også i retning af mindre brandfare.

Et kedeligt efterspil

Hack Kampmanns fornemme arbejde med Ålborgs nye toldkamme skulle uheldigvis hurtigt få et kedeligt efterspil. Natten mellem 25. og 26. december 1902 udbrød en voldsom storm. Skifertaget på det nye toldkammer led betydelig skade, både på selve taget og på kvistene, hvorved der mange steder fremkom utætheder. En reparation var nødvendig øjeblikkeligt. Et overslag over hele udgiften kunne dog først udarbejdes, efter at taget var blevet fri for sne og

*Dørparti på vestfløjens
gårdside.*

Foto Ole Degn 2009.

rim, men derefter begyndte et regnvejr, der i høj grad blottede manglerne. Først i slutningen af januar 1903 forelå et overslag, hvorefter udgifterne ved skadens udbedring ville andrage 525 kr.

Som forklaring på, at skaderne blev så betydelige, anførte toldkamret selv ved brev af 29. januar 1903 over for Overtoldinspektoratet, at mange af de benyttede grønne skifersten var for skøre til at

modstå klimaet, og at man i de første år måtte være forberedt på, at flere skifersten måtte erstattes af nye.

Overtolddirektoratet henvendte sig derefter ved brev af 30. januar til Generaltolddirektoratet, men her tænkte man ikke så meget på huller i tage og problemer med regnvand. Ved brev af 5. februar anmodede man tjenstligt, forinden videre kunne foretages, Overtoldin-

spektoratet om at afæske Kampmann en erklæring, om de anvendte grønne skifersten muligt ikke kunne tåle klimaets indvirkning, eventuelt om der til tagets belægning var anvendt ukontraktmæssige skifersten.

Overtoldinspektoratet skrev allerede 7. februar til Kampmann og kunne derefter svare tilbage til Generaltolddirektoratet, der ved brev af 17. marts ekstraordinært stillede de 525 kr. til rådighed til dækning af udgifterne ved reparationen.

Vindue på sydfacaden, gedigent udført med granithjørner og hvilende på meget store granitblokke. Foto Ole Degn 2009.

*Trappeparti set fra vestibulen.
Foto Ole Degn 2009.*

Samtidig anmodede man om, at der blev fremskaffet oplysninger om, hvorvidt anvendelsen af grønne skifersten til toldkammerbygningens tag havde gjort dette mindre solidt og i bekræftende fald, hvorfor der var benyttet sådanne sten.

Overtoldinspektoratet kunne her ved brev af 3. april melde tilbage, at man havde indhentet erklæringer fra Århus, hvor grønne skifersten også var anvendt, og fra Ålborg. I Århus havde taget vist sig at være godt og holdbart, endog under en stærk orkan, hvor tagrygningens kobberbeklædning blæste ned. Men af Ålborgs erklæring syntes at fremgå, at

*Kakkelovn i et kontor.
Foto 1985 i Told•Skat
Museet.*

de anvendte grønne sten ikke alle havde været af god kvalitet, og at der var blevet benyttet porøse sten, der burde have været udskudt. Arbejdets leder eller arbejdere havde altså ladet det mangle på den fornødne omhyggelighed ved arbejdet med det smukke og ellers også holdbare materiale.

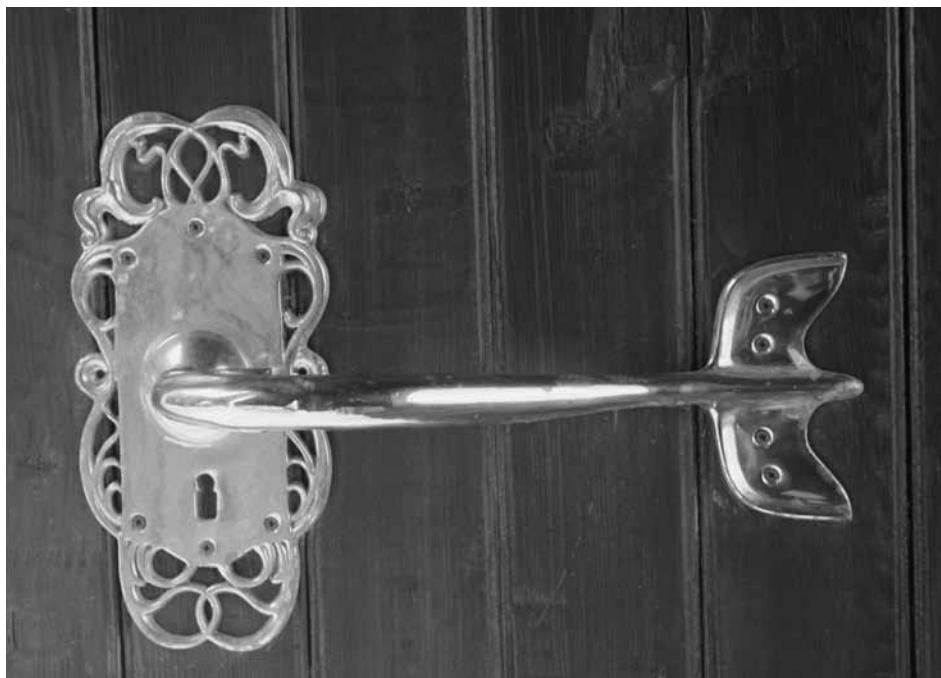
Til trods for dette og erklæringen fra Århus gav Generaltolddirektoratet ved brev af 21. april 1903 Overtoldinspektoratet ordre til at tilkendegive over for

Kampmann, at det havde været heldigere, om man til taget havde anvendt almindelige blå skifersten frem for de mere porøse og sikkert mindre stærke grønne skifersten. "Sikkert" – helt sikkert var man altså ikke.

Den smukke bygning skulle derefter komme til at fungere i næsten hundrede år i toldvæsenets og til sidst også skattevæsenets tjeneste. Men med udviklingen inden for Told og Skat blev det nødvendigt med nye og større bygninger. Kamp-

manns gamle bygning blev overtaget af ejendomsselskabet Cityejendomme, blev gennemgribende restaureret ved Arkitektfirmaet Kjær & Richter og er nu udlånt til Jyske Bank og Aalborg Universitets Institut for Arkitektur og Design. Jyske Bank har hermed fået en monumental, fornem bankbygning. Bankens navn pryder i store gyldne bogstaver facaden.

Kilder: B 297 Overtoldinspektoret for (Nørre)jylland, 1.192 Bygningskort, Thisted-Ålborg 1960-1965. - 1.222 Toldbygninger Ålborg 1882-1920. - 1.223 Toldbygninger Ålborg 1921-1949.

Dørhåndtag på porten i nordflojen. Som mange andre detaljer gennemarbejdet og udført i et gedigent materiale. Foto Ole Degn 2009.

Indholdsfortegnelse

Tolder i København, tolder i Kroatien
og »korrekte« regnskaber og Ålborg
toldkammer ..... s. 43

Frode Bang:

Tolder i København, Ålborg,
København - og Hvidovre (10) ..... s. 45

Bent Andreassen:

Kroatien og »korrekte« regnskaber.
Af en kontroltolders dagbog (13) ..... s. 55

Ole Degn:

Ålborg Toldkammer. Arkitekt Hack
Kampmanns toldbygninger (2) ..... s. 63